Tosun, E. (2021). Çevirmenlik mesleği için yaşam boyu öğrenmenin önemi.
International Journal of Language Academy, 9 (3), 280-294.

Volume 9/3 September 2021

p. 280/294

Article History:

Received

10/08/2021

Accepted

31/08/2021

Available online

19/09/2021

ÇEVİRMENLİK MESLEĞİ İÇİN YAŞAM BOYU ÖĞRENMENİN ÖNEMİ

**The Significance of Lifelong Learning (LLL) for the Profession of
Translatorship**

Esat TOSUN¹

Öz

Çeviri, birtakım analiz ve sentez sürecini içeren, karmaşık zihinsel faaliyetlerin yürütüldüğü bir süreç ya da bu süreç sonunda ortaya çıkan üründür. Belli bir süre edim olarak varlığını sürdüren çeviri, özellikle 1950'lerden itibaren merkeze alınarak, çevirinin kendisi bilimsel araştırma konusu haline getirilmiştir. Bununla birlikte ikinci dünya savaşı sonrasında değişen güç ve egemenlik anlayışı, artan uluslararası ilişkiler profesyonel çeviriye ve çevirmenlere olan ihtiyacı ortaya çıkarmış, bunun üzerine dünya genelinde üniversite düzeyinde çeviri bölümleri açılmaya başlanmıştır. İlgili bölümlerin temel amacı nitelikli çeviri hizmeti sağlamak üzere çeviri/çevirmenlik edinci kazandırmaktır. Bu bağlamda PACTE, EMT gibi kuruluşların yanı sıra çeviribilim araştırmacıları tarafından edinciler önerilerinde bulunulmuştur. Özellikle 21. yüzyıldan itibaren çeviriye ve dil hizmetlerine ihtiyaç duyulan alanların çeşitlilik kazanması, çevirmenlere yeni rollerin yüklenmesine neden olmuştur. Buna bağlı olarak çeviri/çevirmen edincilerinde de çeşitlilikler söz konusu olmuştur. Bununla birlikte dil edinci, kültür edinci, alan edinci, teknolojik edinciler gibi türler için keskin sınırlar çizmek olası değildir. Bu gerçekler ışığında çeviri eğitimi sunan kurumların tek başına, birtakım sınırlılıklar çerçevesinde tam anlamıyla çeviri/çevirmen edinci kazandırması zor görünmektedir. Bu noktada çağdaş eğitim yaklaşımlarından birisi olan ve UNESCO, OECD gibi kuruluşlar tarafından da desteklenen yaşam boyu öğrenme kavramı çeviri/çevirmen edincilerinin kazanılmasında büyük katkılar sunacaktır. Yaşam boyu öğrenmenin etkili bir şekilde gerçekleşmesi ise bireylerin kendi öğrenme biçimlerini keşfetmelerine, bir başka ifadeyle öğrenmeyi öğrenmelerine bağlıdır. Bu bağlamda bu çalışmada yaşam boyu öğrenmenin çevirmenlik mesleği için gerekliliği ve çevirmenlik mesleğine sunacağı katkılar üzerine tartışılmıştır. Araştırma sürecinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine başvurulmuş, derlenen bilgiler betimsel analiz çerçevesinde irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çeviribilim, çeviri öğretimi, edinciler, yaşam boyu öğrenme, öğrenmeyi öğrenme

¹ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim Yüksek Lisans Öğrencisi
Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü,
esat.tosun@ogr.sakarya.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0002-4317-820X>

Abstract

Translation is a process in which complex cognitive activities are carried out, including a number of analysis and synthesis processes, or the product emerging as a result of this process. Translation, existing as an act for a certain period of time, has been taken to the centre, especially since the 1950s, and translation itself has been made a subject of scientific research. However, after the Second World War, the changing notion of power and sovereignty, increasing international relations revealed the need for professional translation, and thereupon, translation departments at tertiary education level began to be opened. The main objective of translation departments is to gain translation/translator competence to provide qualified translation services. Within this context, competence suggestions were made by the scholars of translation studies as well as organisations such as PACTE and EMT. Especially, since the 21st century, the diversity of the field where translation is needed has sparked off translators to assume new roles. Accordingly, there were also variations in translation/translator competencies. Moreover, it is not possible to draw sharp boundaries for the types of competencies such as language competence, cultural competence, field competence, technological competence. In the lights of these facts, it seems arduous for institutions offering translation training to inculcate full translation/translator competence under sundry constraints. At this juncture, LLL one of the contemporary education approaches and supported by organisations such as UNESCO and OECD, will make prodigious contributions to the acquisition of translation/translator competencies. The effective realization of LLL depends on individuals unearthing their own learning styles, namely, learning to learn. In this study, the necessity of LLL for the profession of translatorship and its contributions to translatorship are discussed. During the research process, document analysis, one of the qualitative research methods, was applied, and the collected information was analyzed via descriptive analysis.

Keywords: Translation studies, translation teaching, competence, lifelong learning, learning to learn

GİRİŞ

İnsanoğlunun ayırt edici özelliklerinden birisi üst düzey gelişmiş bildirişim yetisine sahip olmasıdır. Duygu ve düşünceleri ifade etmek, insanları harekete geçirmek, ikna etmek, uyarmak, bir konuda bilgi paylaşmak gibi amaçlarla bildirişime ihtiyaç duyulmaktadır. Bildirişimin en temel aracı ise dildir. 21. yüzyılda gelişen teknolojiyle birlikte bildirişim alanı genişlemiş ve hız kazanmıştır. Ancak, bildirişimin temel araçlarından birisi olan dil kavramı hala çözülmesi gereken bir engel olarak varlığını korumaktadır. Dil farklılıklarının olduğu durumlarda bildirişim sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu noktada çözüm olarak Akşit Göktürk'ün deyimiyle “dillerin dili” olan çeviriye başvurulmaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar edim olarak yürütülen çeviri, bu dönemden itibaren bilimsel yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmaya başlanmış ve temelde ürün olarak çeviri ve süreç olarak çeviri şeklinde irdelenmiştir. Özellikle ikinci dünya savaşından itibaren yaşanan gelişmeler, örneğin ABD ve SSCB arasında yaşanan çekişmeler, Birleşmiş Milletler (BM), NATO, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve nihayetinde Avrupa Birliği (AB) gibi oluşumların kurulması, profesyonel çevirilere ve çevirmenlere olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Profesyonelliğin kazanılması ise dizgeli bir yaklaşıma, diyesi planlı programlı bir öğretim sürecine bağlıdır. Buradan hareketle profesyonel çevirmen yetiştirmek amacıyla dünyanın muhtelif üniversitelerinde çeviri bölümleri açılmaya başlanmıştır. Üniversitelerin genel ve özel olmak üzere iki temel hedefi bulunmaktadır. Genel hedefler çerçevesinde, düşünen, araştıran, sorgulayan, kendini ve kendi fikirlerini ifade edebilen, görüşlerini gerekçeli bir şekilde sunabilen bireyler yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Özel hedefler ise çağın şartlarına, toplumun ihtiyaçlarına ve iş yaşamının beklentilerine hitap edebilecek şekilde nitelikli meslek sahipleri mezun etmektir. Buradan hareketle profesyonel çevirmenlik bağlamında yükseköğretim kurumlarının en temel hedeflerinden birisinin çevirmen adaylarına bilişsel, dilsel ve ekinse

alanlara ait sahipliklerin koordineli kullanımını içeren çeviri edincini kazandırmak olduğu savlanabilir(Akalın, 2018, s. 73).

Bir olgunun öğretilmesi için öncelikle tanımının yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda çeviri kavramının tanımının yapılması, öğretimine ilişkin daha bilinçli ve nitelikli adımların atılmasını sağlayacaktır. Çeviri kavramı tarihsel süreç içerisinde farklı açılardan ele alınmıştır. Örneğin, ne olduğu, nasıl yapılması gerektiği, çeviride hangi araçların kullanılabileceği, çeviri eğitiminin nasıl olması gerektiği, çeviri eleştirisi gibi başlıklar altında çeviri kavramı irdelenmiştir. Bu çerçevede çeviriye kapsayıcı bir tanım getirilecek olursa; çeviri bir analiz ve sentez süreci ya da bu süreç sonunda ortaya çıkan ürün şeklinde tanımlanabilir. “Analiz ve sentez” aşamaları ise çevirmenlerin birtakım edinçlere sahip olmalarını gerektirmektedir. Edinç kavramı sözlükte özel bir durum ya da iş için gerekli olan bilgi, muhakeme, yeti ya da güç veyahut bireylerin bir dili konuşabilmelerini ve anlayabilmelerini mümkün kılan bilgi, bir şeyi iyi yapabilme yetisi, edinilen şey veya şeyler, müktesebat şeklinde tanımlanmaktadır (Karş. Merriam Webster, Cambridge Dictionary, TDK sözlüğü). Bu tanımlamalar çerçevesinde her alanın farklı edinçleri gerektirdiği, bu nedenle her alan için farklı edinç tanımının olabileceği savlanabilir. Bu bağlamda çeviribilim alanında da edince yönelik araştırmalar yapılmış, bu konunun öncüleri olan Wilss (1976) ve Koller (1979)’ın yanı sıra çeviri edinci fikrine ilişkin çalışmalar 1980’lerin ortalarında başlamış ve 1990’larda ağırlık kazanmıştır (Albir, 2017, s. 18). Çeviri edinci ve alt edinçler mercek altına alındığında, edinç terimi çeviri için gerekli görülen diğer kavram ve niteliklerle, çoğunlukla da bilgi, yeti, farkındalık ve uzmanlık gibi kavramlarla ilişkilendirilmektedir; ancak bu noktada edincin tanımlaması zor görünen genel edimsel yeti için kapsayıcı, özetleyici bir üst kavram olduğu söylenebilir (Schäffner ve Adab, 2000). Bir başka ifadeyle çeviri edinci, çevirmenlerin işaretlerin, göstergelerin derinine inebilmeleri ve anlamı saydamlaştırabilmelerine olanak sağlayan geniş kapsamlı ve bütüncül bir kavramdır(Akalın, 2016, s. 58). Davranışçı paradigmanın yerini bilişsel paradigmanın almasıyla çeviribilim alanında önem kazanan çeviri edinci, orijinalinde dilbilgisel edinç kavramından ödünç alınmıştır ve çeviri yapabilmek için gereken bilgi ve becerilerin altında yatan sistem olarak tanımlanabilir(Beeby ve ark., 2000). Bir başka ifadeyle çeviri edinci, bu çalışmada geçen çeviri tanımından hareketle (analiz ve senteze dayanan süreç ya da bu süreç sonunda ortaya çıkan ürün), çeviri sürecinin yürütülmesi ve çeviri ürününün ortaya konulmasını sağlayan, çevirmenin sahip olduğu içkin bilgi ya da işe koşulmaya hazır potansiyeller bütünüdür. Daha önceden özümsemeleri halinde çeviri sürecinde, sahip olunan bu edinçler karmaşık zihinsel aktiviteler sırasında doğal olarak ortaya çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle, çevirmenler belli bir amaç ve işlevi yerine getirmek üzere çeviri edimini gerçekleştirmeye çalışırken, zihinde yer alan kontrol mekanizmaları ise edinçleri amaç doğrultusunda birbirleriyle ilişkilendirmektedir. Buradan hareketle farklı çeviri görevleri için farklı edinç kombinasyonlarının doğal bir şekilde kullanıldığı anlaşılabılır. Nitelikli çeviri edimi için çeviribilim araştırmacıları çeviri edinci türlerinden bahsetmektedir. Örneğin; Neubert (2000) dil edinci, metin edinci, konu edinci, kültür edinci ve aktarım edinci olmak üzere edinçleri beş başlık altında incelerken, aktarım edincinin diğerlerini kapsayıcı olduğunu ve hiyerarşik olarak en tepede yer aldığını ifade etmekte ve karmaşıklık, heterojenlik, yaklaşıklık, açık uçluluk, yaratıcılık, durumsallık ve tarihsellik olmak üzere çeviri edinci için yedi özellikten bahsetmektedir. Çeviri edincinin öğrenilebilir ve öğretilbilir bir görüngü olduğunu savlayan Eruz (2008, s. 219-220), kültür edinci, dil edinci, metin edinci kavramlarından bahsetmekte ve bunların uzmanlık bilgisiyle entegre olması gerekliliğini ifade ederken, Akalın (2013, s. 175) benzer şekilde dil edinci, metin edinci, kültür edinci kavramlarından bahsetmekle birlikte bunlara edim edincini de eklemektedir. Yapılandırmacı yaklaşım ve anlamlı öğrenmeden hareketle öğrenmeyi yeniden yapılandırma şeklinde yorumlayan Presas (2000, s. 29), çeviri edincinin gelişimi konusunda üç tür süreçten bahsetmektedir: Bunlar, daha önceden var olmayan edinçlerin

kazanılması, çeviri edincini kolaylaştırmak için daha önceden var olanların yeniden yapılandırılması ve stratejik edincin kazanılmasıdır. Çeviribilim alanında bazı araştırmacılar edinç kavramını farklı perspektiften ele almaktadır. Örneğin, Kiraly (1995, s. 16-17), çeviri edinci yerine çevirmen edinci kavramının kullanımını önerirken, Biel (2011, s. 164) çeviri edincini beklenen standarda uygun çeviri yapabilme yetisi, çevirmen edincini ise profesyonel iş sektöründe çalışabilmek için gerekli yetileri ihtiva eden bir kavram olarak açıklamaktadır. Çeviri edincine ilişkin kapsamlı araştırmalar yapanlardan birisi de PACTE gruptur. PACTE temel araştırma alanlarını şu şekilde sıralamaktadır².

- Çeviri edinci ve bunun yazılı çeviride kazandırılması üzerine görgül/deneysel araştırmalar yürütmek
- Çeviride edinç düzeyleri oluşturmak
- Çevirmen eğitimi
- Çeviribilim alanında görgül/deneysel araştırmalar yürütmek
- Çeviri araştırmalarında yeni teknolojilerin kullanımı

1997'de kurulan PACTE grup, çeviri konusunda beş alt edinçten bahsetmektedir: Bunlar; iki dil arasında iletişim kurabilmek için gereken, çoğunlukla yöntemsel bilgiyi içeren iki dillilik alt edinci, dünya hakkında genel ve belli bir alana ait örtülü ya da açık deklaratif bilgiyi içeren dil dışı alt edinç, çeviriye ve çevirmenlik mesleğine ilişkin bilgileri içeren çeviri bilgisi alt edinci, çeviri edimi sırasında kullanılmak üzere belgeleme, mesleki araç bilgisi, çeviri teknolojileri ve iletişim teknolojileri konulara ilişkin araçsal alt edinç, çeviri sürecini yürütmek ve süreç içinde ortaya çıkan muhtemel sorunları çözmek için stratejik alt edinçtir. PACTE bu bağlamda ayrıca birtakım bilişsel, davranışsal bileşenler ve psikomotor mekanizmayı içeren psikofizyolojik bileşenlerden bahsetmektedir(Albir, 2015, s. 259).

Çeviri edinci üzerine araştırmalar yürüten bir başka grup ise EMT (European Master's In Translation)' dir. EMT'nin temel amacı AB'nin öncelikleri doğrultusunda genç dil uzmanlarının iş piyasasına katılımlarını artırmak için yükseköğretim düzeyinde çevirmen eğitiminin niteliğini artırmaktır³. EMT edinci, belli koşullar altında verilen görevi gerçekleştirmek için gerekli olan yetenek, bilgi, davranış ve bilgi birikimi olarak tanımlanmaktadır ve çeviri edinci bağlamında altı adet edinçten bahsetmektedir⁴:

-Çeviri hizmeti sağlama edinci: Kişilerarası ve üretim olmak üzere iki boyuttan oluşan bu edinçte, kişilerarası boyut çerçevesinde gelişmiş çevirmen-müşteri ilişkileri, çevirmenlerin çeviri sektörü hakkında bilgi sahibi olması, diyesi iş akışı, çeviri ücretlendirmeleri, sorumluluk bilinci bilgisine vakıf olmaları; üretim boyutunda ise çevirmenlerin nitelikli bir çeviri süreci yürüterek müşteri beklentileri doğrultusunda çeviri ortaya koyabilmeleri ve belli bir kaliteyi yakalayabilmelerini hedeflenmektedir.

-Dil edinci: Çeviri dillerine ilişkin bilgilere sahip olunmasını, diyesi dillerin yapısal ve anlamsal özelliklerine, toplumsal kullanımına vakıf olmayı içerir. Bununla birlikte

² PACTE Group, *PACTE group's main research interests*. Erişim tarihi: 25.06.2021, <https://grupsderecerca.uab.cat/pacte/en>

³ European Commission, *A partnership project between the European Commission and higher education institutions offering master's level translation programmes*. Erişim tarihi: 25.06.2021, https://ec.europa.eu/info/resources-partners/european-masters-translation-emt/european-masters-translation-emt-explained_en

⁴ EMT (European Master's in Translation) expert group, *Competences for Professional translators, experts in multilingual and multimedia communication*. Erişim tarihi: 25.06.2021, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/emt_competences_translators_en.pdf

çevirmenler daha nitelikli çeviri yapabilmek adına dillerde doğaları gereği meydana gelen değişimleri takip etmek durumundadırlar.

-Kültürlerarası edinç: Toplum dilbilimsel ve metinsel olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Bilindiği üzere dil kullanımı konusunda resmi dilin dışında, toplum kaynaklı nedenlerden dolayı, aynı dili konuşanlar arasında dahi farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar aksan, telaffuz, deyim ve atasözü kullanımı, kelimelere yüklenen bazı anlamlar noktasında belirgin hale gelmektedir. Bu nedenle çevirmenler çeviri sürecinde dil kullanımı noktasında toplumsal düzgüleri dikkate almak durumundadır. Metinsel boyut ise, metinlerin nasıl alımlanabileceği, metin içeriklerinin analizine ilişkin bilgileri, metinlerin sahip olduğu örtülü bilgileri saptayabilmeyi ve bunlardan hareketle erek dilin ve kültürün normları doğrultusunda yeniden metin üretebilme durumlarına ilişkin edinçleri ifade etmektedir.

-Bilgi madenciliği edinci: Araştırma ve incelemeye ilişkin bilgileri içermektedir. Bir başka ifadeyle, terminolojik araştırmalar hususunda stratejiler geliştirebilmeyi, terminoloji yazılımları, elektronik bütünceler, sözlükler gibi araç-gereçler ve arama motorlarının araştırma amaçlı nasıl kullanılacağını bilmeyi içerir.

-Konu edinci: Çevirisini yaptığı konu hakkında detaylı bilgi edinmek için araştırma yapabilmeyi, özel alan bilgisini genişletmeyi, öğrenmeyi öğrenme yaklaşımını benimsemeyi ve merak, çözümleme ve özetleme gibi yetileri geliştirmeyi ifade etmektedir.

-Teknolojik edinç: İnternet, çeviri belleği, terminoloji veri tabanı, ses tanıma yazılımı gibi çeviriye yardımcı araçların etkili bir şekilde nasıl kullanılabilceğini, nasıl veri tabanı oluşturulacağını ve yönetileceğini, yeni araçların kullanımına nasıl adapte olunacağını, makine çevirisinin olanakları ve sınırlarını bilmeyi gerektirmektedir.

Çeviri alanında önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde programların açılması, bununla birlikte edinç araştırmalarının yapılması, çevirinin öğretilabilir bir görüngü olduğunu göstermektedir. Yükseköğretim düzeyinde çeviri öğretimi konusunda atılması gereken birtakım hiyerarşik adımlar söz konusudur. Bu bağlamda ilk adım program geliştirme⁵ olmalıdır. Nitelikli bir program için program geliştirme sürecine akademisyenlerin yanı sıra program geliştirme uzmanı, ölçme ve değerlendirme uzmanı, çeviri sektörü temsilcileri, çevirmenler, öğrenci temsilcileri, çeviri dernekleri temsilcileri gibi paydaşlar da katılmak durumundadır. Program hedef, içerik, eğitim durumları ve sınav durumları öğelerinden oluşmaktadır. Bunlardan en önemlisi çeviri öğretiminin hedeflerini belirlemektir. Diğer bütün adımlar hedefler doğrultusunda şekillenecektir. Çeviri eğitiminin temel ereği çeviri/çevirmen edinci kazandırmaktır. Bu bağlamda yukarıda bahsedilen edinç alanları öğretim hedefleri olarak değerlendirilebilir. Hedefler belirlendikten sonra içerikler, bir başka ifadeyle ilgili hedefleri kazandırmak için ne öğretilmeli sorusu cevaplanmalıdır. Bir sonraki aşamada ise hedeflerin nasıl kazandırılabilceğine ilişkin çalışmalar yürütülmektedir. Son adımda hedeflere ne derece ulaşıldığına dair sorgulamalar yapılmakta, bir başka ifadeyle ölçme ve değerlendirme aşaması gerçekleştirilmektedir.

Bu bilgiler ışığında çeviri öğretimi ele alındığında, öğretimin asıl ereği olan edinç kazandırma noktasında ilgili edinçlerin çeşitlilik gösterdiği ve diğer alanlarda gerçekleşen değişimlere bağlı olarak yeni edinç alanlarının ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Kazanılması ve kazandırılması gereken edinçlerin nicelik olarak fazla olması ve her geçen

⁵ Program geliştirme çok boyutlu, detaylı bir süreçtir. Bu nedenle bu çalışmada sadece program geliştirmeye ilişkin genel fikir sunulmuştur. Program geliştirme, başka bir çalışma başlığı altında irdelenebilir.

gün yeni edinçlerin ortaya çıkması çeviri bölümlerinin iş yüklerini artırmakla birlikte, birtakım bürokratik nedenlerden dolayı, örneğin AKTS kriterleri vb., bütün edinçlerin kazandırılmasına yönelik bölümlerde atılacak olan adımlar da kısıtlanmaktadır. Bununla birlikte çevirinin temel dikkat noktalarından olan dil, ekin, teknoloji gibi alanlar dinamik bir yapıya sahip oldukları için kesin sınırları söz konusu değildir. Çeviri edimi hususunda tıp, hukuk, endüstri, turizm vb. gibi uzmanlık alanları için çevirmen adaylarının derinlemesine bilgiye sahip olmaları iktiza etmektedir ve bu bilgi yığını salt örgün öğretim programıyla kazandırılmayacak kadar fazladır. Tüm bu gerçekler çerçevesinde çeviri/çevirmen edinci ve çeviri öğretimi kavramları ele alındığında; nitelikli bir çevirmen profilinin ortaya çıkması ve kaliteli çeviri ediminin gerçekleştirilmesi için yaşam boyu öğrenme, çevirmenlik mesleğinde başvurulması gereken gücül bir model olarak ortaya çıkmaktadır. Bireylerin sürekli kendilerini güncellemelerini, gündeme ayak uydurmalarını, entelektüel sermayelerini düzenli olarak artırmalarını ve bu yolla başarılı olmalarını savlayan bu model ile çevirmenlik mesleği arasında doğrudan ilişki kurulabilir. Zira çeviri sektörünün çevirmenlerden beklentisi, sürekli bilgilerini güncel tutmaları ve yeni gelişmelere cevap mahiyetinde edinçlere sahip olmalarıdır. Bu ise yaşam boyu öğrenme felsefesine sahip olmakla gerçekleştirebilmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmanın temel ereği eğitim durumları başlığı altında, diyesi nasıl öğretim sorusu kapsamında yaşam boyu öğrenme ve öğrenmeyi öğrenme yaklaşımlarının çevirmenlik mesleği ile ilişkisini ve önemini ortaya koymaktır. Bu bağlamda nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine başvurulmuştur. Araştırma süreci içerisinde eğitim alanı ve çeviribilim alanına ait kaynaklar taranarak ilgili konu başlığı altında bu betimleyici çalışma ortaya konmuştur. Çalışma kapsamında öncelikle çeviri ve çeviri edinci kavramlarına ilişkin bilgiler paylaşılmış, daha sonra yaşam boyu öğrenme ve öğrenmeyi öğrenme kavramları detaylandırılmıştır. Bir sonraki aşamada yaşam boyu öğrenme ve çevirmenlik mesleği arasındaki ilişki yorumlanmış ve sonuç kısmında çeviriye olan yaklaşımlar, çeviri öğretimi sunan kurumların yoğunluk kazanması, çeviri edinci, yaşam boyu öğrenme, öğrenmeyi öğrenme ve çevirmenlik mesleği arasındaki ilişki hep birlikte değerlendirilmiştir.

Yaşam Boyu Öğrenme

İkinci dünya savaşının bitişinden sonra dünyadaki düşünce yapısı köklü değişikliğe uğramış ve devletlerin egemenlik, güç, iktidar anlayışları da değişmiştir. Bununla birlikte bilim, eğitim, sosyal yapı ve teknoloji gibi çeşitli alanlarda da dikkate değer hızlı gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle 21. yüzyılla birlikte teknoloji ve bilimin hızlı gelişmesi, bilimi ve teknolojiyi yöneten, kullanan insan profilinden, çağın şartlarına uymak zorunda olan bir insan profili yaratmıştır. Aslında bu noktada bağımlı insan ve özgür insan dikotomisi de söz konusudur. Bir başka ifadeyle özgürlük ve birey kavramının en çok vurgulandığı çağda, iş yaşamının, teknolojinin, ekonominin, ticaretin koşullarına ayak uydurmaya çalışan, sürekli kendisini geliştirmek zorunda olan bir insan profili mevcuttur. Bu koşullar çerçevesinde eğitim-öğretim yaklaşım ve modellerinde de değişiklikler meydana gelmiştir. Öğretmen merkezli, davranışçı yaklaşım yerine çağdaş eğitim-öğretim yaklaşımları birey merkezli, yapılandırmacı yaklaşımı benimsemektedir. Bununla birlikte özellikle 21. yüzyılla birlikte ön plana çıkan çok yönlü insan arayışı, bireyleri birden fazla alanda edinç kazanmaya sevk etmiştir. Bu nedenle salt örgün öğretim fikri bireylerin dinamik yaşam koşullarıyla mücadele edebilmeleri ve kendilerine yetebilmeleri konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu durumun temel sebepleri; örgün öğretim kapsamında edinçleri kazandırmak için derslerin sınırlı olması, örgün öğretimin belli bir süre ile sınırlı olması,

örneğin Türkiye özelinde anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite şeklinde, yapılandırılmış öğretim ortamı ve koşullarıyla, gerçek yaşam arasındaki farklar şeklinde sıralanabilir. Bu durum karşısında gerek eğitimciler gerekse bazı kuruluşlar farklı yaklaşım önerilerinde bulunmuşlardır ve bunlardan birisi de yaşam boyu öğrenmedir. Yaşam boyu öğrenme fikri beşikten mezara öğrenme felsefesi çerçevesinde tümel bir yaklaşıma sahiptir. Bir başka ifadeyle yaşam boyu öğrenme örgün, yaygın ve doğal öğrenmeyi kapsamaktadır (Laal ve Salamati, 2012). Bu bağlamda ilgili kavramların kısaca tanımlarına bakılacak olursa; örgün öğretim eğitim-öğretimin yaş grubuna göre okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve yükseköğretim şeklinde kademeli bir şekilde düzenlendiği sistemdir. Yaygın öğretim ise birtakım sebeplerden dolayı gerekli eğitim-öğretimi alamamış ya da yaşam süreci içerisinde eksik yanların ortaya çıkması durumunda sunulan eğitim-öğretim aktivitesidir. Heterojen yaş grubunun olduğu ve süreç sonunda edinilen yetiyi gösteren sertifikanın sunulduğu bu öğretim türüne halk eğitimi, çeşitli kurslar, hizmet içi eğitimler örnek gösterilebilir. Doğal öğrenme ise bireylerin sosyal çevre içerisinde, plansız, programsız, doğal gözlem, etkileme ve etkilenme şeklinde tecrübe ettikleri sistemdir. 21. Yüzyılda, gelişen teknolojik imkânlarla birlikte bilgiye erişimin sınırları ortandan kalkmış, kapalı öğrenme ortamı, diyesi dört duvar arasında öğrenme anlayışı azalmaya başlamış ve bireysel öğrenme ya da işbirlikli öğrenme daha fazla ön plana çıkmıştır. Tüm bu gelişmeler ise yaşam boyu öğrenme fikrine olan eğilimi daha da artırmıştır.

Edince olan ihtiyaçlar değişken yapıya sahiptir. Bu nedenle yaşam süreci içerisinde nesilden nesle değişiklikler göstermektedirler. Bir başka ifadeyle her dönem farklı edinç ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Küreselleşme ve hızla değişen bilgi ekonomisinin gelişimi insanların hem iş hem de özel yaşamlarında sürekli yeteneklerini güncellemelerini gerekli kılmaktadır (Laal ve Salamati, 2012, s. 400). Bu nedenle bireyler bu ihtiyaçlara göre mesleki bilgilerini, sosyal ilişkilerini düzenlemek durumundadırlar. Bu bağlamda yaşam boyu öğrenme yaklaşımı ortaya atılmıştır. Tarihi daha eskiye dayanmasına rağmen (Dewey, 1916, s. 51; akt. Jarvis, 2004) yaşam boyu öğrenmenin asıl ortaya çıkışı uluslararası kuruluşların çabalarıyla gerçekleşmiştir. Bu bağlamda yaşam boyu öğrenme yaklaşımı ilk kez UNESCO tarafından düzenlenen bir konferansta gündeme gelmiş ve 1972 yılında UNESCO Faure raporuyla yaşam boyu eğitim çerçevesinde geleneksel eğitimi yeniden yorumlamaya çalışmıştır (Güleç ve ark., 2012, s. 41). Bu bağlamda Faure raporu, sınıf, ırk, ekonomik durum ve yaş gibi ayırıcı kavramlardan uzak, hümanist, demokratik, özgürleştirici bir öğrenme yaklaşımından, diyesi fırsat eşitliği kavramından bahsetmektedir (Schuetze, 2006, s. 290). Faure raporunun yayınlanmasından sonra, yaşam boyu öğrenme UNESCO'nun 1996'da yayınladığı Delors raporunun yanı sıra, OECD, Avrupa Parlamentosu (the European Parliament) ve Kuzey Ülkeleri Konseyi (Nordic Council)'nin 1990'larda yayınladıkları raporlarla daha detaylı incelenmeye ve araştırılmaya çalışılmıştır (Aspin, 2007, s. 6). UNESCO tarafından yaşam boyu öğrenme şeklinde adlandırılan yaklaşımı, OECD, "recurrent education", Avrupa Konseyi ise "e'ducation permanente" şeklinde adlandırmaktadır. Yaşam boyu öğrenme, toplumsal ya da mesleki gereklilikler nedeniyle ya da kişisel gelişim arzusuyla, belli bir alandaki bilgi, beceri ve yetilerini geliştirmek için, bireylerin yaşamı boyunca gerçekleştirdikleri etkinliklerdir (Demirel, 2009, s. 699). Bir başka ifadeyle yaşam boyu öğrenme; bireylerin çağın ve mesleklerinin gereklerine göre sahip oldukları bilgi, beceri, tutum ve yetilerini sürekli olarak güncellemeleri, yeni gelişmeleri takip etmeleri ve bilgi okuryazarlığı edincine sahip olmalarıdır. Bu bağlamda Avrupa Referans çerçevesi yaşam boyu öğrenmeye ilişkin 8 temel yeterlilik alanı belirlemiştir (European Commission-EC, 2018, s. 7%):

⁶ European Commission, *Proposal for a council recommendation on key competences for lifelong learning*. Erişim tarihi: 12.07.2021, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:395443f6-fb6d-11e7-b8f5-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

Anadilde iletişim edinci: Bireylerin anadillerindeki anlama, anlamlandırma, aktarma, kendini ifade etme, akıcı konuşma, içinde bulunulan duruma göre seçici dil kullanımına (genel dil kullanımı, akademik dil kullanımı, ikna edici dil kullanımı vb.) başvurma yetilerini ifade etmektedir.

Yabancı dillerde iletişim edinci: 21. yüzyıl ticaret, siyaset, bilim, sosyalleşme vb gibi muhtelif sebepler nedeniyle, gelişen teknolojinin de sayesinde bildirilişimin en çok gerçekleştiği ve nitelikli bildirilişime en çok ihtiyaç duyulan çağdır. Bu bağlamda bildirilişimin en temel ve güçlü aracı olan dillere önemli roller düşmektedir. Bu nedenle çağın gereği olarak son yüzyıl insanından beklenen edinçlerden birisi de en az bir yabancı dilde etkili bir şekilde bildirilişimi gerçekleştirebilmesidir.

Matematik, bilim ve teknoloji alanlarında temel edinçler: Matematik, insanlık tarihindeki en temel bilim alanlarından olmakla birlikte, modern çağın inşasının yapı taşlarından birisidir. Matematik bilgisi insanlara günlük yaşamdaki olaylar arasında ilişki kurma, problemlere farklı açılardan bakabilme, mantık yürütme, analiz ve sentez gibi yetiler kazandırmaktadır. İçinde bulunduğumuz çağın temel kavramlarından olan bilim ve teknoloji ise insanların kendi yaşamlarını kolaylaştırmalarına ve sahip oldukları bilgilerle toplum için üretebilmelerine imkân sağlamaktadır. Bu nedenle 21. yüzyıl insanı her iki alanda da temel bilgiye sahip olmak durumundadır.

Dijital edinç: Bir diğer ismi dijital çağ olan son yüzyılda çoğu faaliyet teknoloji üzerinden yürütülmektedir. Bu bağlamda bireyler bilgisayar, internet vb donanım ve yazılımları kullanarak bilgi toplama, bilginin güvenilirliğini tespit etme, bilgileri analiz etme ve kullanma, bu teknolojiler üzerinden işlerini yürütme edincine sahip olmalıdır.

Öğrenmeyi öğrenme edinci: İnsanoğlu, eğitim-öğretim faaliyetleriyle geliştirilebilir, eğitilebilir, öğretilir özelliklere sahip olmakla birlikte, onları diğerlerinden ayıran, doğuştan sahip oldukları yetenekleri bulunmaktır. Bir başka ifadeyle bireylerin yaşam şartları içerisinde atacakları adımları ve vaziyet alışlarını, anlama, anlamlandırma ve uygulama hızlarını tanımlayan sui generis zekâları bulunmaktadır. Gardner, çoklu zekâ kuramı başlığı altında zekâyı türlere ayırmış ve bireylerin farklı zekâ türlerine sahip olduklarını ileri sürmüştür. Bu bağlamda kişiler zekâlarına hitap eden alanlarda daha nitelikli ve hızlı öğrenmelere sahiplerdir. Ancak bu noktada yaşam boyu öğrenme çerçevesinde bireylerin hangi zekâ türlerine sahip olduklarının saptanması gerekmektedir. Bununla birlikte özneler, bireysel öğrenme yöntemleri üzerine fikir yürütmek durumundadırlar. Nitekim nitelikli ve hızlı öğrenmenin gerçekleşmesi için bilgiyi edinme, bilgiye erişme yolu ve yöntemi önemlidir ve bunlar kişiden kişiye değişim göstermektedir. Bu nedenle bireyler öğrenme sürecine başlamadan önce, kendilerinin nasıl bir öğrenici olduklarını, kendi öğrenme yöntemlerini, bir başka ifadeyle öğrenmeyi öğrenme edincini kazanmaları gerekmektedir.

Sosyal edinç ve vatandaşlık edinçleri: Toplum bireylerin ortak değerler etrafında bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Birlikteliğin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ise toplumların riayet etikleri düzgülerle sağlanmaktadır. Bahsi geçen bu düzgüler yazılı ya da somut cezai yaptırımı olan oluşumlardan ziyade, demokratik uzlaşıya dayalı kurallardır. Bireyler sosyal çevre içerisinde bu düzgüler çerçevesinde hareket etmek ve vatandaşlık görevlerini yerine getirmek durumundadırlar.

Girişimcilik edinci: Modern çağın bireylerden beklentilerinden birisi de girişimci ruha sahip olmalarıdır. Bu bağlamda bireyler zihinlerinde projeler tasarlayabilmeli, geleceği öngörebilmeli, risk ve sorumluluk alarak harekete geçebilmelidir.

Ekinsel farkındalık ve ifade edinci: Teknolojinin gelişiminin yansımalarından birisi de toplumların birbirlerini daha yakından tanımalarına imkân sağlamasıdır. Bu bağlamda içinde bulunduğumuz çağda kültürleşme aktiviteleri artmıştır. Kültürlerin bu kadar iç içe geçtiği atmosferde bireyler kendi kimliklerini oluşturan kültür ile diğer kültürler arasındaki farkları ortaya koymak, bununla birlikte farklı kültürleri de yakından tanımak durumundadır.

İlerleyen yıllarda Avrupa referans çerçevesi yaşam boyu öğrenmeye ilişkin edinç listesini güncellemiş, bu bağlamda anadil ve yabancı dil edinçleri, dil edinci başlığı altında birleştirilmiş, öğrenmeyi öğrenme yaklaşımı yerine “kişisel, sosyal ve öğrenme edinci” kavramı ile değiştirilmiştir. Bununla birlikte listeye “okur-yazarlık edinci” eklenmiştir (EC, 2018, s. 387).

Yaşam Boyu Öğrenmenin Avantajları ve Dezavantajları

Modern çağ bir başka ifadeyle bilgi çağı anlamına gelmektedir. Günümüzde ülkelerin gelişmişliğini, gücünü, başarısını gösteren en önemli kıstaslardan birisi de toplumlarının eğitim düzeyleri, bilimsel gelişmişliği ve bilgi sermayeleridir. Bu nedenle söylemleri ve kısmi adımları 20. yüzyılda atılan yaşam boyu öğrenme yaklaşımı, 21. yüzyılda gerek uluslararası kuruluşlar gerekse devletler nezdinde daha fazla önem kazanmıştır. Bu bağlamda devletler yaşam boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde toplumsal eğitim seferberliği başlatmışlardır. Devlet politikalarının dışında, bireyleri yaşam boyu öğrenmeye sevk eden muhtelif sebepler de söz konusudur. Bunlara, mesleki edinçlerini geliştirme, mesleklerindeki konumlarını koruma ve yükselme, genel kültür bilgisini geliştirme, çevreye ve kendi ailesine katkı sağlama istekleri örnek gösterilebilir. Bu bilgiler ışığında yaşam boyu öğrenmenin avantajlarına bakıldığında;

- 1) Her yaş grubundan vatandaşlarını sürekli olarak öğrenime teşvik etmeleri sayesinde devletlerin gelişmişlik düzeylerini ve dünya siyasetindeki hegemonyalarını artırır.
- 2) Toplumun nitelikli fikir ve ürün üretimine katkı sağlar.
- 3) Bireyleri; bilgiyi, olayları, olayların arkasında yatan sebepleri sorgulamaya, araştırmaya ve gerçek bilgiyi aramaya teşvik eder
- 4) Mesleklerinde sürekli gelişen, en iyisini yapmaya çalışan özgüvenli insan profili ortaya çıkarır.
- 5) Bireylere çağın şartlarına göre vaziyet alış bilinci kazandırır.
- 6) İstihdam edilme fırsatlarını artırır.
- 7) Zihinsel gelişime katkı sunar.
- 8) Çok kültürlü ve farklı alanlarda temel bilgiye sahip insan profili yaratır.
- 9) Tahminle konuşandan ziyade, bilgiye dayalı konuşan, öznel fikirlerini gerekçelendiren insan modeli ortaya çıkarır.

Bryce ve arkadaşları (2000, s. 23), yaşam boyu öğrenmenin bireylere bilgi okuryazarlığı edinci kazandığını, bu sayede bireylerin, mevcut teknolojiyi güven içinde kullanabildiğini, bu teknolojiler aracılığıyla özel bilgilere ve ihtiyaç duyulan bilgilere ulaşabildiklerini ve elde ettikleri bilgi verisini nasıl değerlendireceklerine vakıf olacaklarını ifade ederken, Samancı ve Ocakçı (2017, s. 713) bu yaklaşım ile istihdam oranının artacağını ve buna bağlı olarak ekonomik gelişmelerin kaydedilebileceğini, bireylerin toplumla entegrasyonlarının gerçekleşeceğini iddia etmektedirler.

⁷ European Commission, *Proposal for a council recommendation on key competences for lifelong learning*. Erişim tarihi: 12.07.2021, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:395443f6-fb6d-11e7-b8f5-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

Yaşam boyu öğrenme birey merkezli bir yaklaşım olması nedeniyle avantajlarının yanı sıra birtakım dezavantajlara da sahiptir. Yaklaşım çerçevesinde kurumların dışında gerçekleşen öğrenmelerde, diyesi informal öğrenmelerde dezavantajlar daha belirgin hale gelmektedir. Yaşam boyu öğrenmenin muhtemel dezavantajlarına bakıldığında; bireyler öz öğrenmeleri konusunda her zaman yeterli motivasyona sahip olmayabilir. Bununla birlikte kontrolsüz bilgi karşısında nasıl hareket edilmesi gerektiğine ilişkin yeterli bilgiye de sahip olmayabilirler. Zira bireylerin öznel motivasyonları ve kendi öğrenme biçimlerini tanımları yaşam boyu öğrenmenin niteliğini belirleyen temel etkenlerdir. Yaşam boyu öğrenme için motivasyon, bireylerin erişmek istedikleri hedeflerle sağlanabilir. Bir başka ifadeyle öznelin kendilerine koydukları hedefler, onlar için motivasyon kaynağı olabilir. Etkili öğrenme konusunda ise atılabilecek en makul adım öğrenmeyi öğrenme anlayışıdır. Daha önce de bahsedildiği üzere bireyler farklı öğrenme biçimlerine sahiptirler. Bu nedenle öğrenme sürecine başlamadan önce ben nasıl öğreniyorum, öğrenme sürecimi nasıl kolaylaştırabilirim sorularının cevaplanması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle bireyler öğrenmeyi öğrenmelidirler.

Öğrenmeyi Öğrenme

İnsan öğrenmesi belli bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir. Diyesi, yeni girdiler beyinde belli bir yapılandırma, yerleştirme sürecinden geçmekte, daha sonra kılıya dökülmektedir. Ancak, hız ve rekabet çağı olarak adlandırılan 21. yüzyıl insanların da hızlı davranmalarını ve çok yönlü edinçlere sahip olmalarını güçlü kılmaktadır. Bu noktada insan öğrenmesi ve çağın beklentisi arasında bir çelişki durumu ortaya çıkmaktadır. Diyesi, modern çağ süreç gerektiren öğrenme işleminin hemen gerçekleşmesini talep etmektedir. Bu nedenle izlenebilecek en makul yol, öğrenmeyi kolaylaştıracak ve hızlandıracak yöntemler izlemektir. Bu bağlamda bireysel öğrenme farklılıklarından dolayı, öncelikle bireyler kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu üstlenmeli ve kendi öğrenme yöntemlerini keşfetmelidir. Diyesi öğrenmeyi öğrenmelidirler. Öğrenmeyi öğrenme kavramı iki farklı araştırma alanı, bilişsel psikoloji ve sosyo-kültürel paradigma, çerçevesinde geliştirilmiştir. Bilişsel paradigma insanların bilgiyi nasıl işlediği ve yeni bilgiyi zihinde nasıl yapılandırıdığını ele alırken; sosyo-kültürel paradigma öğrenmeye ilişkin sosyal süreçlerin nasıl olduğunu sorgulamaktadır (Hoskins ve Fredriksson, 2008, s. 16). Öğrenmeyi öğrenme kavramı, bireylerin birtakım sorgulamalar ve öz gözlem süreçleri neticesinde, kendi güçlü ve zayıf yönlerini keşfetmeleri, öğrenme yöntem ve tekniklerine ilişkin bilgiye sahip olmaları, sui generis öğrenme yöntemlerini saptamaları ve öğrenme sürecinde bunları de facto kullanabilmeleri şeklinde tanımlanabilir. European Network of Policy Makers for the Evaluation of Education Systems (Eğitim Sistemlerinin Değerlendirilmesi için Avrupa Politika Yapıcılar Ağı) tarafından oluşturulan The Expert Group, öğrenmeyi öğrenmeye ilişkin 2006'da bir çerçeve önermiştir. İlgili çerçeve CRELL (Centre for Research on Lifelong Learning) tarafından aşağıdaki gibi yeniden düzenlenmiştir (Hoskins ve Fredriksson, 2008, s. 29):

Duyuşsal boyutlar

- Değişime karşı motivasyon, öğrenme stratejileri ve oryantasyon
- Akademik benlik ve özsaygı
- Öğrenme ortamı

Bilişsel boyutlar

- Bir öneriyi tanımlama
- Kuralları uygulama
- Kuralları ve önerileri test etme

- Zihinsel araçları kullanma

Üstbilişsel boyutlar

- Problem çözme ve görevleri gözlemleme
- Üstbilişsel kesinlik/hassasiyet
- Üstbilişsel güven

Çerçeveden anlaşıldığı üzere öğrenmeyi öğrenme kavramı bağlamında bireyler üç alanda, diyesi duyuşsal, bilişsel ve üstbilişsel alanlarda edinçler geliştirmek durumundadır.

Yaşam Boyu Öğrenme ve Çevirmenlik Mesleği Arasındaki İlişki

Çeviri kavramı tarihsel süreç içerisinde birçok farklı açıdan ele alınmıştır. Bir bilimsel alan çerçevesinde ele alınana değin çeviri edim olarak varlığını sürdürmüştür, bununla birlikte nasıl yapılması gerektiğine ilişkin görüşler geliştirilmiştir. Çeviribilimin ortaya çıkışıyla birlikte çeviri kavramı, işlev, süreç, ürün, teknoloji, sosyoloji, ideoloji gibi farklı bakış açıları altında incelenmiştir. Keza bu noktada da çevirmenlerin temel görevi bir amaç ya da işlev doğrultusunda, kültürler, normlar ya da himaye sahiplerinin görüşleri çerçevesinde aktarımı gerçekleştirmektir. Ancak, 21. yüzyıla birlikte başlayan hızlı atılımlar, iş sektörünün genişlemesi, uluslararası ilişkilerin artması, sosyal yaşamda meydana gelen değişiklikler, teknolojinin insan hayatıyla bütünleşmesi çeviri ve çevirmen rollerinde de değişikliklere neden olmuştur. Bu bağlamda bildirişime ihtiyaç duyulan her alanda, sektörde, yani yaşamın hemen hemen her alanında çeviriye ve çevirmenlere daha fazla ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Aslında bir bakıma çevirmenlik mesleği de evrim geçirmiş, çevirmenlikten ziyade dil hizmeti sağlayıcısı ya da bildirişim hizmeti sağlayıcısına dönüşmüştür. 21. yüzyılda çevirmen rollerine bakıldığında; ön düzenleyici, bilgi alıcısı ve belge yöneticisi, terminolojist, deyiş uzmanı (phraseologist), çevirmen, son biçimleyici, düzeltmen, düzenleyici, kalite değerlendirme uzmanı, editör, proje yöneticisi, teknik yazar, çoklu ortam iletişim mühendisi gibi profiller ortaya çıkmıştır (Gouadec, 2007). Bununla birlikte 2009 yılında bir çeviri hizmetleri şirketi olan Applied Language Solutions'ın başyazısında dil hizmeti sağlayıcılarının rollerine ilişkin yayınlanan listede “tercüme, proje yönetimi, terminoloji, dil öğretimi, dilbilim, kültürlerarası eğitim, diplomatik iş, istihbarat işleri, teknik yazarlık, sayfa düzenleme, ağ/web çalışmaları, uluslararası işler, stand-up-komedyenlik, çift dilli editörlük, multimedya tasarımcılığı, araştırma ve bilgi uzmanlığı, kültür konusunda bilirkişilik, çok kültürlü yazılım tasarımcılığı, yazılım yerelleştirmeciliği ve terminolojist” gibi kavramlar yer almaktadır (Mbotake, 2015, s. 89). Keza aynı bağlamda Piotrowska (2015, s. 16) düzeltmenlik, çift dilli editörlük, çoklu ortam tasarımcılığı, araştırma ve bilgi uzmanlığı, kültürel araçlar, bilgi işlemci, ürün yerelleştiriciliği, , son düzenleyici, terminolojist, proje yöneticisi gibi rollerden bahsetmektedir. Görüldüğü üzere çeviri ve çevirmenlik mesleğiyle ilintili birçok yeni roller ortaya çıkmıştır ve bu rollerin her birisi ayrı edinçlere sahip olmayı gerektirmektedir. Çevirmen rolleriyle birlikte çeviri yapılan alanlarda da artışlar söz konusudur ve bu alanlarda gerçekleştirilecek olan çeviri edimi için de genel çeviri edinçlerinin yanı sıra, özellikle konu edincine de sahip olmak gerekmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında yaşam boyu öğrenmenin çevirmenlik mesleği için önemine bakıldığında şu değerlendirmeler yapılabilir:

Özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında değişen ve gelişen uluslararası ilişkilerle birlikte bildirişimin engellere uğradığı noktalarda, bu engellerin profesyonel araçlarla, diyesi çevirmenlerle aşılması hedeflenmiş ve üniversiter düzeyde dünyanın muhtelif yerlerinde bölümler açılmaya başlanmıştır. Türkiye’de bu bağlamda bölümlerin açılması 1980’lere rastlamaktadır. Çevirinin bir bilim alanı olarak ortaya çıkışı ve üniversiter düzeyde bölümlerin kurulması eş zamanlı olarak gelişmiştir. Bu bağlamda bölümler ağırlıklı olarak

çeviribilimin verileri ışığında program içeriklerini düzenlemeye çalışmaktadır. Örneğin; kültürel dönüm, çevirinin amacı ve işlevi, çevirinin betimlenmesi, metin türleri yaklaşımı, çeviri-ideoloji ilişkisi, teknolojik dönüm gibi çeviribilim alanı içerisinde üzerine tartışılan konular bölümlerdeki derslerin içeriklerine daha çok yansımaktadır. Bir başka ifadeyle bilimsel alanda yaşanan paradigma değişimleri bölümlerin derslerinde kendilerine daha çok yer bulmaktadır. Bu noktada çevirmenlik mesleği için yaşam boyu öğrenmeyi zorunlu kılan sebepler ortaya çıkmaktadır. Bunlardan bir tanesi üniversitelerde derslerin açılmasına ilişkin prosedürlerdir. Üniversite düzeyinde öğrencilere düşen haftalık iş yükü belli kurallara bağlanmıştır ve bu AKTS ile ölçülmektedir. Bu nedenle bölümlerde sınırlı sayıda dersin açılması söz konusudur. Çeviriye ihtiyaç duyulan alanların çokluğu ve çeşitliliği karşısında, çeviri/çevirmen edinci kazanmak için ayrılan süre değerlendirildiğinde, bu sürenin ilgili hedefler için yeterli olamayacağı açıktır. Bu durum bir örnek üzerinden somut hale getirilebilir. Örneğin, tıp, hukuk, diplomasi vb. gibi uzmanlık alanı çevirileri ele alınacak olursa, bunların her birisi lisans ya da lisansüstü düzeylerde eğitim-öğretim yapılan başlı başına alanlardır. İlgili alanlarda yapılacak olan çevirilerde çevirmenler çoklu görevle karşı karşıyadır. Bunlardan ilk ve en önemlisi aralarında çeviri yapılan dillerin bilinmesidir. Bununla birlikte çevirmenler metinleri nasıl alımlayabileceklerini, çevirinin hangi işlevi yerine getireceğini ve konu alanını bilmek durumundadır. Bu nedenle akademik öğretim sürecinin haricinde bireysel çaba, bir başka ifadeyle yaşam boyu öğrenme yaklaşımı önem arz etmektedir. Bu bağlamda çevirmenlerin atması gereken ilk adım kendi yatkınlıklarına uygun bir ya da birkaç çeviri alanı seçmeleridir. Zira 21. Yüzyılda çevirmen rolleri ele alındığında daha önce de bahsedildiği üzere çalışma alanı oldukça geniştir ve çevirmenlerin bu alanların hepsinde yetkin olmaya çalışmaları makul bir çaba değildir. Çalışma alanı belirlendikten sonra çevirmenler yaşam boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde derinlemesine araştırma aşamasına geçmelidir. Yaşam boyu öğrenmeyi zorunlu kılan bir başka sebep çeviri edinçlerinin sui generis özellikleridir. Bu bağlamda Neubert (2000, s. 5) çeviri edincinin yedi özelliğinden bahsetmektedir:

Karmaşıklık: Çeviri edimi birtakım karmaşık zihinsel sürece bağlı olarak gerçekleşmektedir. Çevirinin bu özelliği dil bilenlerle, çevirmenler arasındaki farkı ortaya çıkarmaktadır.

Heterojenlik: Çeviri ediminin gerçekleşmesi farklı yeteneklerin bir araya gelmesine bağlıdır.

Yaklaşıklık: Çeviri yapılan bir alana çevirmenlerin bir alan uzmanı kadar hakim olması olası değildir. Örneğin, tıp alanında çeviri yapan bir çevirmenin bir doktor ile aynı bilgiye sahip olabilmesi söz konusu değildir. Bu noktada çeviri sürecinde diğer alanların yardımına başvurulabilir.

Açık uçluluk: Edinçlerin gelişim sınırları söz konusu değildir. Bir başka ifadeyle edinçler çağın, ihtiyaç duyulan görevin şartlarına göre sürekli güncellenmelidir.

Yaratıcılık: Çeviri sürecinde kaynak metin aslında çözülmesi gereken birtakım problemleri ihtiva eden bir bütündür. Çevirmenler süreç içerisinde birtakım çeviri yöntemlerine, stratejilerine başvurarak erek metni oluştururlar. Bununla birlikte süreç içerisinde çözülmesi gereken diğer problemler kültürle ve normlarla mücadeledir. Zira bu gerçeklere aykırı yapılan çeviriler eleştiriye açık olacaktır. Tüm bu problemlerin çözümü ve nitelikli çevirilerin ortaya konması ise çevirmenlerin yaratıcılığına bağlıdır.

Durumsallık: Çevirmenlerin önceki ve yeni çeviri durumlarını tanıması ve önceki çeviri durumlarında edindiği deneyimlerden faydalanmasını ifade eder.

Tarihsellik: Tarihsel süreç içerisinde çeviriye farklı yaklaşımlar olmuştur ve çeviri alanında değişiklikler devam etmektedir. Bu bağlamda belli bir dönem ya da yer için geçerli olan çeviri yaklaşımı farklı dönemlerde ya da yerlerde yeterli olmayabilir. Bu bağlamda çevirmenlerin esnekliği önem arz etmektedir.

Neubert'in bahsettiği edinç özelliklerinden, özellikle yaklaşıklık, açık uçluluk, durumsallık ve tarihsellik kavramları çevirmenlik mesleğinin nitelikli bir şekilde icrası için yaşam boyu öğrenme yaklaşımını güçl kılmaktadır. Keza çeviri edinçleri bağlamında; özellikle dil edinci, konu edinci, kültür edinci ve teknolojik edinç alanları yaşam boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde ele alınmalıdır. Zira bu alanlar için keskin sınırlardan bahsetmek söz konusu değilken, dinamik özellikleri sürekli öğrenmeyi zorunlu kılmaktadır.

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde çeviri kavramı çeşitli roller üstlenmiştir. Bu bağlamda bildirışimin kesintiye uğradığı durumlarda çevirilere başvurulmakla birlikte, kendi toplumunu, ekinini geliştirmek ve çağdaşlarıyla rekabet etmek isteyen bireyler ya da devletler de kendilerine göre gelişmiş konumda bulunan medeniyetlerden çeviriler aracılığıyla ekin sel sermaye aktarımına gitmişlerdir. Çevirinin kendi başına kavram olarak tartışılmaya başlanması 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren gerçekleşmeye başlamasına rağmen, bu döneme kadar çeviriyle ilgilenen kişiler kendi yaptıkları çevirilerden hareketle görüşlerini belirtmişlerdir. Örneğin; Cicero ve Horatious sözcüğü sözcüğüne-anlamına göre çeviri dikotomisini ortaya atarken, Schleiermacher “okuru yazara götürmek-yazarı okura götürmek” yönteminden ve “dolmetschen-übersetzen” ayrımından bahsetmiş, şair ve çevirmen olan Dryden ise çeviride metaphor-se-paraphrase-imitation şeklinde stratejileri ortaya atmıştır. İptidai çeviri yaklaşımları olarak değerlendirilebilecek olan bu yaklaşımlardan sonra çeviri dilbilimin çatısı altında incelenmiş, ilerleyen süreçte çeviribilimin kurulmasıyla birlikte farklı bakış açılarından ele alınmaya ve daha geniş düzlemde irdelenmeye başlanmıştır. Çeviri alanında eğitim-öğretim faaliyetlerinin yoğunluk kazanması da keza 1950’lerden itibaren başlamıştır. Bunun temel sebeplerinden bir tanesi ve en önemlisi İkinci Dünya Savaşı sonrası rekabet anlayışının değişmesi, uluslararası ilişkilerdeki gelişmeler, AET, AKÇT, NATO, BM, AB gibi oluşumların kurulmasıdır. Zira bu gelişmeler profesyonel çeviriye ve dil hizmetlerini zorunlu kılmıştır. Bu ise ancak eğitim-öğretim kurumları aracılığıyla planlı programlı bir şekilde gerçekleştirilebilecek bir hedeftir. Bu noktada çeviri eğitimi sunan kurumların en temel ereği çeviri/çevirmen edinci kazandırmaktır. Bu nedenle PACTE, EMT gibi kuruluşlar başta olmak üzere bazı çeviribilimciler edinç önerilerinde bulunmuşlardır. Çoğunlukla; dil edinci, kültür edinci, konu edinci, metin edinci, teknolojik edinç kavramlarından söz edilirken; çeviri üzerine yapılan araştırmalar derinleştikçe çeviri alanında öğrenilmesi gereken bilgiler ve edinçler de katlanmıştır. Özellikle yeni yüzyılla birlikte çevirmen rolleri de çeşitlenmiş ve proje yöneticisi, pre-editor, post-editor, yerleştirme uzmanı vb gibi yeni görev başlıkları ortaya çıkmıştır. Artan çevirmen sorumlulukları ve akademik çeviri öğretiminin kapsayıcılığı birlikte değerlendirildiğinde, geniş iş yelpazesi karşısında kurumsal öğretim faaliyetlerinin tek başına yeterli olması söz konusu değildir. Zira üniversiter düzeyde öğrencilere AKTS ile ifade edilen haftalık iş yükü tahsis edilmiştir. Bu bağlamda bölümlerde açılacak derslerin saati ve sayısı sınırlıdır. Bununla birlikte dil ve ekin gibi alanlara ilişkin bilginin sınırlarının somut bir şekilde çizilememesi, bununla birlikte uzmanlık alanlarında yapılacak olan çeviriler için, çevirmenlerin bu alanlar konusunda alan uzmanları kadar bilgiye sadece bölümde aldıkları derslerle sahip olamayacakları gibi nedenlerden dolayı kurumların dışında bir öğrenim

sürecinin de gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bir başka ifadeyle çevirmenlik mesleğinin çeviri edimini gerçekleştirmek için gerekli edincilerin kazanılması adına sürekli öğrenimi, yani yaşam boyu öğrenmeyi gerektirdiği savlanabilir. Beşikten mezara öğrenme felsefesine sahip bu yaklaşımda bireyler her yaşta öğrenmeye devam etmekte ve bu sayede gerek kültürel sermayelerini artırmakta gerekse yeni gelişmeleri takip ederek mesleklerini nitelikli bir şekilde icra edebilme şansına sahip olmaktadır. Bu noktada hatırlanması gereken bir başka konu ise, öznelere bireysel çabalarla takip edecekleri yaşam boyu öğrenmenin etkililiğinin nasıl sağlanabileceğidir. Bu bağlamda bir başka yaklaşım olan öğrenmeyi öğrenme kavramı ortaya çıkmaktadır. Kısaca, bireylerin kendilerinin güçlü ve zayıf yanlarını keşfettikleri, kendi öğrenme biçimlerini tespit ederek bilinçli öğrenme süreci izlemeleri şeklinde tanımlanabilen öğrenmeyi öğrenme kavramı sayesinde bireyler yaşam boyu öğrenme yaklaşımını daha iyi uygulayabileceklerdir.

KAYNAKÇA

- Akalın, R. (2013). *Çeviribilim araştırmalarının çeviri eğitimindeki yeri ve işlevi: Kuram temelinde akademik çeviri eğitiminin temel ilkelerini belirleme denencesi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin
- Akalın, R. (2016). Akademik çeviri eğitimi açısından çeviri edinci kavramı ve içerimleri. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik*, 4(2), 56-65.
- Akalın, R. (2018). *Çeviri kuramından çeviri eğitime- akademik çeviri eğitiminin temel ilkelerini belirleme*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Albir, A. (2017). Translation and translation competence. A. H. Albir içinde, *Researching translation competence by PACTE group* (s. 3-33). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Albir, A. H. (2015). The acquisition of translation competence. Competences, tasks, and assessment in translator training. *Meta Translators' Journal*, 60(2), 256-280.
- Aspin, D. N. (2007). Introduction. D. N. Aspin içinde, *Philosophical perspectives on lifelong learning* (s. 1-16). Dordrecht: Springer.
- Beeby, A., Ensinger, D., Albir, A. H., Mélis, N. M., Presas, M., Fox, O., . . . Vega, F. (2000). Acquiring translation competence: Hypotheses and methodological problems of a research project. A. Beeby, D. Essinger, & M. Presas içinde, *Investigating translation* (s. 99-106). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Biel, L. (2011). Professional realism in the legal translation classroom: Translation competence and translator competence. *Meta Translators' Journal*, 26(1), 161-178.
- Bryce, J., Frigo, T., McKenzie, P., & Withers, G. (2000). *The era of lifelong learning: Implications for secondary schools*. Camberwell: Australian Council for Educational Research Ltd.
- Demirel, M. (2009, Mayıs). Yaşam boyu öğrenme ve teknoloji. *Proceedings of 9th international educational technology conference*, (s. 696-703). Ankara.
- Esen Eruz, S. (2008). *Akademik çeviri eğitimi çeviri amaçlı metin çözümlemesi*. İstanbul: Multilingual.
- Gouadec, D. (2007). *Translation as a profession*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Güleç, İ., Çelik, S., & Demirhan, B. (2012). Yaşam boyu öğrenme nedir? Kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. *Sakarya University Journal of Education*, 2(3), 34-48.
- Hoskins, B., & Fredriksson, U. (2008). *Learning to learn: What is it and can it be measured?* . Italy: European Commission JRC.
- Jarvis, P. (2004). *Adult education and lifelong learning theory and practice*. London: RoutledgeFalmer Taylor&Francis Group.

- Kiraly, D. C. (1995). *Pathways to translation pedagogy and proses*. Kent: The Kent State University Press.
- Laal, M., & Salamati, P. (2012). Lifelong learning; why do we need it? *Procedia-Social And Behavioral Sciences*, 31, 399-403.
- Mbotake, S. G. (2015). The standard profile of the 21st century translator: Implications for translator training. *International Journal of English Language & Translation Studies*, 3(3), 86-104.
- Neubert, A. (2000). Competence in language, in languages, and in translation. C. Schäffner, & B. Adab içinde, *Developing translation competence* (s. 3-18). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Piotrowska, M. (2015). Revisiting the translator competence in the 21st century. B. Lewandowska-Tomaszczyk, & L. Bogucki içinde, *Constructing translation competence* (s. 13-25). Frankfurt: Peter Lang Edition.
- Presas, M. (2000). Bilingual competence and translation competence. C. Schäffner, & B. Adab içinde, *Developing translation competence* (s. 19-31). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Samancı, O., & Ocakçı, E. (2017). Hayat boyu öğrenme. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), 711-722.
- Schäffner, C., & Adab, B. (2000). Developing translation competence: Introduction. C. Schäffner, & B. Adab içinde, *Developing translation competence* (s. vii-xvi). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishin Company.
- Schuetze, H. G. (2006). International concepts and agendas of lifelong learning. *Compare*, 36(3), 289-306.